

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Լրագրին միջոցով որ և իցէ մասնաւոր յայտարարութիւն տպել տվողը պէտք է վճարէ ամէն 4 տառի համար 1 կոպէկ արծաթ:

Հրատարակում է ամէն շաբաթ օր, մի մի թերթ: Տարեկան բաժանորդագրութեան գինն է 7 ռուբլի:

Ժ.Բ. ՏԱՐԻ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 30 1869 ԱՄԻ

№ 33.

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

Յարգոյ Խմբագիր „Մեղու Հայաստանի“ Լրագրի.

Քաջ ճանաչելով Ձեզ, որ ազգի իւրաքանչիւր ցաւոյը ցաւակից և ուրախութեանցը ուրախակից գոյով՝ պիտոյ է անշուշտ ուրախանալ լսելով հետեւեալ տեղեկութիւնը, որը խնդրում եմ անհաղորդ չը թողուլ նաեւ Ձեր . . . լրագրի յարգոյ ընթերցողներին, որոնք լսելով անտարակոյս ցնծութեան տեղիք պիտոյ է ունենան:

Անցեալ ապրիլ ամսում կազմուեցաւ Աղէքսանդրապոլում մի ընկերութիւն „Բարենպատակ անուանով“ որի նպատակն է ազգին ծառայելու, ինչպէս յայտնի է դորա կանոններին, որոնք ուղղելով դէպի Ձեզ սոյն նամակիս հետ հրատարակել եմ խնդրում Ձեր . . . շաբաթաթերթում, նաեւ Ձեր կողմից խրախուսանք և բարեմաղթութիւնք անելով նորա յարատեւութեան: Այս Աղէքսանդրապոլում սորանից ի դատ ուրիշ ընկերութիւններ ևս տեսնուած էին, միայն կարճ միջոց աւելուածեալ, որոց շարքումը կը համարուի նաեւ պարոն Մ. Արաքաջեանցի առաջարկութեամբ գոյացածը անցեալ տարի, որը այժմ կազմի կազմ

և շատ դանդաղութեամբ քայլէ փոխում, և գրեթէ հոգեվարք է, ոմանց անտարբերութեամբ և անխոհեմութեամբ, այնպէս, որ դանձարանում գրեթէ ոչինչ չկայ:

Սորանով իմ դիտաւորութիւնս այդ ընկերութիւնը պարտաւելլ է, այլ դորան խրատել, որ բարի նախանձով լցուած հոգացողութիւն և փոյթ ունենան մեր բարենպատակ ընկերութիւնից զերազանցելու, կամ այս նորակազմ ընկերութիւնը տեսանելով յառաջագէտ աշխատանք իրանք ևս մեծամեծ քայլեր փոխելու հինը վերանորոգելով և բարեկարգելով. խնդիրն այս է: Արովհետեւ թողուլ մի բարենպատակ դործ հոգեվարքութեան մէջ, յիրաւի խրաքանչիւր սրտացաւ Հային ցաւ լինելու է: Յոյս ունիմ, որ հասկացող երիտասարդները ուշադրութիւն կ'դարձնեն մեր ասածներին վերայ և մեր խօսքերը չեն լինիլ „ձայն բարբառոյ յանապատի“:

Արջ տալով նամակիս, կարող եմ ասել, որ այս „բարենպատակ ընկերութիւնը երկարատեւ և արդասաւոր լինելու է, որովհետեւ հիմը աւազի վերայ չէ:

Ուրեմն այդպիսի հիմնադիր խելացի ծարարապետին հարկաւոր է սրտի դոհու նախութիւն և շնորհակալութիւն նուիրել հրապարակաւ, որը խրախուսուած աւելի մեծամեծ գործերի ձեռնամուխ լինել աշխատի:

Ինչ: Աւելորդ չեմ համարում ծանօթացնել այդ հիմնադիր պարոնները ընթերցողի հետ, և յուսով եմ որ այսուհետեւ բարեգործական գործերով աւելի լաւ ճանաչուին: Բարենպատակ ընկերութեան պատճառ և հիմնադիրն են յարգոյ Աղէքսանդր Խաչատրեանց, Արշակ Խան-Անուշեանց և Աստուածատուր Խաչատրեանց պարոնները. իսկ զոյս նպատակը յառաջ տանող պ. պ. Յովհաննէս Խալաթեանցն և Կոստանդին Մելիք Աղամեանցն, որոց արժանագով ձեռնարկութիւնը ճանաչելու է Աղէքսանդրապոլում Հայ հասարակութիւնը:

Աղէքսանդրապոլից Գեորգի Հայկազանի.

1869-ին 14-ն օգոստ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ.

Աղէքսանդրապոլում բարենպատակ ընկերութեան բարեկարգութեան համար:

Ամենայն բարեկարգութեան յառաջընթացութեան կախումն ունի զլիաւորապէս նորա յանձնառուներին տեղաւորաբար հաճութիւնից և քաղաքականութեան պահանջման համեմատ ճշդիւ պահպանողութիւնից. առանց կանոնի և սահմանի չէ կարող ոչինչ յառաջ դնալու և իւր ունեցեալ նպատակին հասնելու, ուստի մենք

անդամներս վերոյիշեալ ընկերութեան խոստանումները յանձնառու լինել և պահպանել յետագայ հատուածներով նշանակուած կանոնները մեր ընկերութեան բարեկարգ տեսողութեան համար :

1. Բարենպաստակ ընկերութիւնը ինչպէս որ և պարզ երևում է նորա նշանակութիւնից ունի վախճան և վերջին նպատակ ծառայելու մեր համաքաղաքացի Հայազգի հասարակութեան բարոյական օգտին, միայն այստեղ անորոշ անցանկել այն պատճառն ունի որ դուցէ պապագայում ժամանակի բերմունքը և անաչառ ազգասէրների բարի խորհուրդը հարկադրեն մեզ առաւել ևս ամենակարեւոր պիտոյքի որ կարող էր աւելի օգտել հասարակութեան քան այն որ արդէն նպատակելու էինք, ուրեմն ժամանակը կ'վճռէ այս :

2. Ընկերութիւնը ընդունում է անգամներ (որքան և լինին ցանկացողներ) թէ քաղաքից և թէ օտար տեղերից, որք պարտական են շաբաթական հինգ կոպէկ հատուցանել անպակաս. այս քաղաքացիք կարող են շաբաթական կամ ամսական և կամ տարեկան հատուցանելիս ի միասին վճարել, իսկ օտարաքաղաքացիք սկզբից կանխիկ ամբողջ տարեկանը :

3. Այս հատուցանելին պարտաւոր են անդամները իւրանք անձամբ կամ այլ անձի ձեռք հասուցանել գանձապահին. եթէ ոչ ընկերութիւնը չունի կարողութիւն ծառայ վարձել այդ մասին : (Եւ այդ կիւրակէ օրում) :

4. Իւրաքանչիւր անդամ ունի պարտաւորութիւն խորհել և աշխատել ընկերութեան գումարը շահեցուցանելու որպիսի և իցէ եղանակաւ. թէ տոկոսով տալով, թէ առևտրոյ պարապեցնելով և թէ որևէ իցէ օգտող նպատակի գործադրելով :

5. Ստացուած վճարելի գումարը նշանակուելու են գանձապահի ձեռքով նորոն յանձնուած հաշուացուցակում, նոյնպէս և ընկերութեան ընծայված և կամ զանազան պատճառներով գոյացած դրամական նուէրքը իւրեանց պատկանեալ տեղերի համեմատ :

6. Հաշուատեսութիւնը նշանակուելու է դրամական գումարի մասին ժամանակով, այս ինքն մի ամսից մի ամիս և այն ցանկացող

ների ներկայութեամբ. նոյնպէս և լինելու է գանձապահի օտար տեղ գնալու կամ պաշտօնից հրաժարուելու ժամանակը. ստանալու է մասնաժողով ընտրուած անձերից հինը և նորից պահանջական թերթ ներկայ դրամավող անձերի վկայութեամբ :

7. Ընկերութեան կարեւոր պիտոյքները հոգալու է գանձապահը և իւր արած ծախսի համար մասնաժողովից առնելու է ստորագրութեան թերթ մի քանի վկայութեամբ պապագայի հարկաւորութեան համար :

8. Սոյն ընկերութեան ստորագրվող անդամքը և մասնակից են ընթերցարանին և ունին իրաւունք ու պարտականութիւն ամենայն կիւրակէ օրում ներկայ գտանվել այնտեղ լսելու մատենների և լրագրների ընթերցանութիւնը (որը լինելու է հրապարակաւ) :

9. Ընթերցարանի յառաջադիմութեան համար պարտական է իւրաքանչիւր անդամ իւր կարողութեան և խղճի ներողութեան համեմատ օգնել ղրամական օգնութեամբ կամ զրբերի և լրագրների ընծայով :

10. Որպիսի ընծաները կ'յանձնուին մատենապահի պահպանութեանը. հաշուացուցակում հիները պահպանելու է իսկ նորերը ընդունելով նոյն ցուցակում զցելու է ամբողջապէս և անպակաս :

11. Իւրաքանչիւր որևէիցէ անդամ կարող է գալ կիւրակէ օրը առաւօտեան ժամերգութիւնից յետոյ և ոչ աւելի քան մէկ ժամ գտանուելու ընթերցարանում և ունի կողմութիւն գործելու հրապարակական ընթերցանութեան ազգաշահ խրատների և խորհրդածութիւնների :

12. Բացի հասակաւոր և գործունեայ անձերի չունի ո՞ք իրաւունք որպիսի և իցէ լրագիր դուրս տանել ընթերցարանից. իսկ զրբերը կարող են ստանալ մատենապահից առանձին ստորագրութեամբ կարճ միջոցով (այսինքն մի շաբաթի) և անվնաս վերադարձուցանելու խոստմամբ :

13. Ընթերցարանում մնալու են անդամները ամենայն պարկեշտութեամբ և համեստութեամբ համաձայն մարդկութեան քաղաքական կանոնի, այսինքն, չխօսել բարձր չը խանգարել ընթերցանութիւնը և ունի կողմերի գէպի կարգացած նիւթ ու շաղթութիւնը :

14. Արգելուած է բոլորովին ընթերցարանում ծխաքարշ գործածել. մրդեղէն և որպիսի և իցէ ուտելիքներով խանգարել սենեկի մաքրութիւնը :

15. Սոցանից շատ ու շատ առաւել արգելափակ է կրօնական վէճը, ամենևին արտաբերելու չէ ընթերցարանի յարկի ներքոյ այս մասին խօսակցութիւնը հասարակութեան թիւր կարծիքները տարապարտ և սնոտի կացուցանելու պատճառաւ, որից շահ և օգուտ անյուսալի է :

16. Եթէ ընկերութեան գումարի կամ ընթերցարանի մասին պահանջէ հարկը հաշուատեսութիւն, կը ծանուցանեն անդամներին ներկայ գտանուել նշանակեալ միջոցում; իսկ եթէ չ'կարողացան ներկայանալ թէ հարկաւոր և թէ ունայն պատճառներով, խորհուրդը կամ հաշուատեսութիւնը սպասելու չէ նորանց. այլ շարունակվելու է որքան և իցէ ներկայ լինող անձերի տեսութեամբ, և ոչ որ մեղադիր լինելու է, որովհետեւ ժամանակը չէ սպասում :

17. Կարեւոր խորհուրդներ և բարձր առաջարկութիւնք կարելի է յայտնել մեզանից հմուտ և հասուն խոհականութեան տէր պատուելի անձինքների և ստանալ նոյնա արդար վճիռը, ընկերութեան յառաջադիմութեան համար :

18. Ամբողջ տարուայ միջոցում մի անգամ լինելու է համադումար անդամութեան ժողով, ուր տեսնուելու են ընկերութեան և ընթերցարանի հաշիւը բոլոր անդամների ներկայութեամբ, որոնք դասնվում են քաղաքում :

19. Իսկ օտարաքաղաքացի անդամ լինող պատուելի անձինքներին տարին մի անգամ նուրբ հաշիւը ընկերութիւնը չի յապաղել իմացնելու առանձին նամակներով :

20. Եթէ այս անդամներից որ դուրս եկաւ ընկերութիւնից չունենալու է իրաւունք հատուցածը յետ պահանջելու և մնալու է նոցա իրաւանց ներքոյ, որք անձնանուիրաբար ծառայում են այս օգտին հասարակութեան :

21. Գանձապահը և մատենապահը ընտրուելու են անդամների հաճութեամբ :

22. Սորանով կ'յանձնենք մեզանից լիովին իրաւունք մեր ընկերութեան անդամ Արշակ Խան Անուշիանցին վարելու այսուհետեւ գանձապահութեան պաշտօնը, որով և պարտաւորվում է նա հայեցողութեան

ներքոյ ունենալ ընկերութեան հաշիւքը, այս ինքն ստացեալքը նշանակել իւրեան յանձնուած հաշուեցուցակում և ապառիկները մաքի մէջ ունենալ : Իսկ նորան օգնական նշանակում է պարոն Աբրահամ Սառաջեանց, ժամանակի պահանջողութեան համաձայն :

23. Ընկերութեան հաճութեամբ ընտրուեցաւ մատենապահ պարոն Աղէքսանդրն խաֆայեանց վերահասութիւն գործել մեր տնեցած մատենաների և լրագիրների վերայ ըստ պատկանելոյն և նշանակուած կանոնների համաձայն : Իսկ նորան օգնական նշանակում է պարոն Խաչատուրն Գրիգորեանց :

24. Բոլոր ժողովը և ընկերութիւնը իւր ստորագրական բարեհաճութեամբ ընտրում է իբրեւ մասնաժողով անձինք հինգ որք են պարոն Յովհաննէսն Խալաթեանց, պարոն Աստուածատուրն Խաֆայեանց պարոն Աբրահամ Սառաջեանց պարոն Խաչատուրն Գրիգորեանց և Կոստանդինն Մելիք Աղամեանց, որոց պարտականութիւնքն են իբրեւ երաշխաւոր այն ժողովոյն ամենայն կիրառիկ օրում գտանուել ընթերցարանում, հայեցողութիւն ունենալ կարգապահութեան և սոյն կանոնների ուղղապէս գործադրութեան վերայ, և հարկաւոր ժամանակներում եթէ պահանջէ հարկը խորհել նաեւ գործադրել ընկերութեան օգուտը շահեցնելու համար թէ գրամական և թէ այլ նիւթական շահերով, և նոցա գործադրեալ խորհուրդը ընդունուելու է ընկերութիւնը առանց նորդախ և կեղծեալ խօսքերի և խորհրդերի, որոնցով և օրէցօր կյուսայ և կքաշալերով մեր բարենպաստ ընկերութեան յառաջագիմութիւնը դէպի այն նպատակը որ ունի և ունենալու է մեր համաքաղաքացի հայ հասարակութեան ապագայ բարեկաւութեան համար :

Հ Ա Շ Ի Ի

ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՅ

ՆՈՐ — ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ 1868 ՈՐԻ

Առաջին անգամն է այս, որ Հոգաբարձուաց խորհրդարանս ընկերութեան հաստատմանէն յետոյ պատիւ ունի ներկայացնել պատուական անդամոց Ընդհանուր ժողովոյն ընկերութեան անցեալ ամի տարեկան հաշիւը, առաջին անգամն է այս, որ միահամուռ ժողովուած պիտի տեսնէք այս

բարեգործական Նղբայրութեան բազմամեայ աշխատանաց առաջին պատգանբը: Բազմամեայ կրսէ խորհրդարանս, վասն զի այս գովելի ազգօգուտ ընկերակցութեան սկիզբը, ինչպէս որ անդամոց շատերուն յայտնի է, եղած է 1846 թուականին, երբ Ձեզմէ մէկ քանի հայրենասէր և ուսումնասէր անձանց ազնիւ սրտերուն ցաւ երևնալով իրենց պատանեկութեան ժամանակի հասակակից չքաւոր տղայոց դատարկ շրջիլը և անուսումնութիւնը, կարեկցութեան արդար զգացմունքը ծագել է նոցա սրտերուն մէջ այնպիսի անուսումն և դատարկաշրջիկ տրդայոց մէկ քանիին ուսումն և կրթութիւն տալու, և այս պատճառաւ սահմանել են իրենց մէջ դանձանակ մը, յորում առջեւ մէկուր թէպէտ աննշան զուար գրամոց կը ձգէր իւրաքանչիւր ընկերակից պատանին, բայց ետքը այնպիսի պատուական եղբայրակիցներուն և դրամադիւտոյն յաւելնալով, որոշեւ են իրենց մէջ համահաւասար տարեկան տուրք մը և իրենց փոքրիկ, բայց անգին ձեռնարկութիւնը յանձնելով Տիրամօր սուրբ Աստուածածնի պաշտպանութեանը, շարունակեւ են զայն անվիշեր և անվրդով մինչև 1867 ամի, այսինքն մինչև իրենց ընկերութեան կատարելապէս հաստատման օրն, որ եղև յիշեալ տարւոյն հոկտեմբեր ամսոյ մէջ :

Վեհափառ Հայրապետն մեր, Սրբադնադոյն Կաթողիկոսն ամենայն Հայոց Տէր Գէորգ Դ. իւր Նոր Նախիջևանի շնորհաբեր այցելութեան ժամանակ, առանձին ուշադրութիւն դարձնելով առ այս ընկերութիւն և սորա նպատակը համեմատ գտնելով իրեն մաքի դրած, ազգիս մատաղերամանկուոյն ուսման և յառաջագիմութեան համար անելու, ձեռնարկութեանց, սիրով ընկալաւ ընկերութեանս առաջարկած կանոնները և հաստատեց զանոնք իւր բարեխնամ Կոնդակաւն, այնու նպատակաւ որ ընկերութիւնս պահպանէ և կառավարէ իւր արդեամբքը Նախիջևանի Սուրբ Խաչ վանքի մէջ բացուելու խառանգաւորաց Գալոցին :

Ինչպէս որ կերելի առաջուան մատենաներէն և հաշիւներէն, որք անկորուստ պահպանուած են խորհրդարանիս մէջ, այս կենցաղօգուտ գործոյն սկզբնապատճառ անձինքն և հապա հետզհետէ անդամ գրվողներն հազուադիւս միաբանութեամբ իրենց բռնած գովելի ընթացքէն երբեք չեն խո-

տորած. և ժամանակ ժամանակ բարեգործութիւններ արելեն, յորոց առաջինն կարելի է ասել Նկատելինադար քաղաքին Հայոց նորահաստատ Գալոցին համար եղած դրամային օժանդակութիւնն է: Այն միաբանութիւնը և եռանդը աւելի յայտնի եղաւ ընկերութեանս հաստատմանէն յետոյ, որով և կարճ ժամանակէն սկիզբ եղաւ բացման խառանգաւորաց Գալոցին :

Ընկերութիւնս իւր հաստատման ժամանակ այսինքն անցեալ 1868 ամի սկիզբը ունէր 4000 ռուբլի արծ. դրամադրուխ, յորոց երկու հազար (2000) ռ. ըստ զօրութեան Գ. յօդուածոյ կանոնադրութեան, հաստատելոյ ի վեհափառ Հայրապետէն մերոյ, համարելով հիմնական դրամադրուխ, անցեալ 2000 ռուբլին համարուած էր պատրաստական դրամադրուխ, որ ըստ զօրութեան Ե յօդուածոյ Կանոնադրութեան տրուած էր մասնաւոր անձանց իշահեցողութիւն տոկոսեօք ընդ երաշխաւորութեամբ Հոգաբարձուաց խորհրդարանիս մի տարի ժամանակաւ :

Խորհրդարանս, ըստ յանձնարարութեան ընդհանուր ժողովոյ անդամոց ընկերութեան, մտադիր լինելով անցեալ տարւոյ յուլիս ամսոյ սկիզբը բանալ ժառանգաւորաց Գալոցին սուրբ Խաչ վանքին մէջ, Նախիջևանի Հոգեւորական Կառավարութեան առաջարկած չքաւոր Հոգեւորականաց որդւոց ցուցակէն որոշեց յաշակերտութիւն ի Գալոցին ութ տղայս և ի թուոց Հոգաբարձուաց խորհրդարանիս ընտրելով երկու անձինս Զարիֆեանց և զպարոն Յովհան Գրիգորեան Զուպառեանց Գալոցին հոգաբարձութեան պաշտօնը վարելու համար, երկամեայ ժամանակաւ համաձայն կանոնադրութեանն առանձին յայտարարութեամբ խնդրեց ի Նորին Վեհափառութենէն որպէս այս երկու հոգաբարձուաց հաստատութիւնը, նմանապէս և այն որ Գալոցին ծախքն բոլորովին ընկերութեան վրայ չծանրանալու ևս և փութով Գալոցին բացման ըսկիզբ անելու համար, աշակերտաց անունդն միայն մատակարարուի վանքին արդիւնքէն: Վեհափառ Հայրապետն ընդունեց խորհրդարանիս այս խնդիրը և անոր կատարումը հրամայեց առանձին Կոնդակաւ վանքի Վահագօրն, որ ըստ զօրութեան կանոնադրութեան է Տեսուչ ժառանգաւորաց Գալոցին: Ասկէց վերջը խորհրդարանս կանոնադրու-

թեան է յօդուածոյն համեմատ հոգաց աշակերտաց ամենատեսակ պիտոյքը թէ իրենց վրայ և թէ դպրոցին մէջ. վարձեց դաստուրք և անցեալ տարւոյ յուլիսի 4-էն սկսաւ դասատուութիւնը այն դպրոցին մէջ, ուր մինչև ցայժմ բաւական յառաջադիմութիւն կը տեսնուի աշակերտաց կողմանէ:

Խորհրդարանս անցեալ տարւոյ մէջ ունեցած մուտքն և դպրոցին ու իրեն կառավարութեան համար եղած ծախքն զբերէին առաջ. հարկ կը համարէ յիշել որ ժառանգաւորաց դպրոցին բացման ժամանակ քանիմը անձինք ընկերութեանս անդամներէն արին նուիրագործութիւններ և օգտակար առաջարկութիւններ, որոնցմէ պարոն Յովհաննէս Մինասեան Պէրպէրեանց բժիշկն ինքնակամ յայտնեց իրեն պատրաստութիւնը ձրիապէս բժշկել դպրոցին աշակերտները, պարոն Մահմետիկ Վարապետ Գէորգեան Շլթեանց զբաւոր խոստացաւ ամէն տարի ընծայել դպրոցին 60 ուրբի արծ. պարոն Գէորգ Մելիքեան Գոռօղլուեանց դերձակն յայտնեց իրեն պատրաստութիւնը ամէն տարի հինգ աշակերտաց զգեստները ձրիապէս կարել և պարոն Յովհաննէս Նաւուսեան Սահրատեանց ընծայեց դպրոցին հաւիւր օրինակ «Տրոպատոր» անուանեալ աշխատանքութեան իւրոյ:

Ընկերութեան ունեցած մուտքն անցեալ տարւոյ մէջ եղած են:

ա.—կ.

ա.) ՅԱտրախանցի՝ Հայկազն Մըկրտչէ Գէորգեան Սիմէօնեանց մի պանքական պիլէթ ի դուար հարիւր ուրբիաց, Բնկերութեան նախանձաւորի կոչումը մշտնջենաւորապէս պահ պանելու համար . . . 100- , ,

բ.) Ինոր Նախիջևանցի Տիկին Սըբուհի Նիմիշեանէ ընկալեալէ միանուագ Ընկերութեան անդամոյ անունը մշտնջենաւորապէս ունենալու համար . 120- , ,

գ.) Կամաւոր նուէր ի Նախիջևանցի մահմետիկ Վարապետէ Շլթեանց վասն վեց ամսոց . 30- , ,

դ.) Ի 124 անդամոց տարեկան բաժանորդագրին, իւրաքանչիւրոյ վեց ուրբի արծ. . . 744- , ,

է.) Տոկոսիք տասն տոմսակաց ընկերութեան ա. փոխառինութեան 30- , ,

զ.) Վեց ամսեայ տոկոսիք պանքական պիլէթին նուիրելոյ ի Տէր—Սիմէօնեանց Միկրտչէ . 2- 50

է.) Տոկոսիք դրամոց, որք արուած էին վասն շահեցողութեան ի ձեռս մասնաւոր անձանց ընդ երաշխաւորութեամբ Հոգաբարձուաց Խորհրդարանիս . 421- 40

Ընդ ամէնն մօտից գումարն եղել է 1467-90 որ անցեալ տարւոյ ըսկիզբը եղած 4000 ուրբի արծ. գումարին հետ կը լինի 5167- 90

Իսկ ծախք եղել են անցեալ տարւոյ մէջ:

ա.) Վասն աշակերտաց ժառանգաւորաց դպրոցին, հանդերձեղեններու, զրենոյ և այլ ամենայն պիտոյից դաստանց, ճաշարանի, ննջարանի և այլոց 560- 22

բ.) Ի պէտս կառավարութեան Խորհրդարանիս 405- 94

գ.) Հատուցեալ է վանահօր ի անունը վարժապետի միոյ վասն վեցից ամսոց 55- , ,

Ընդ ամէնն ծախուց գումարն եղել է 499- 12 զոր ի բաց հանելով ի մօտից գումարէն կմնայ ներկայ 1869 տարւոյ սկիզբը:

ա.) Տասն տոմսակ առաջին ներքին փոխառինութեան ի դուար 1300- , ,

բ.) Մի պանքական պիլէթ . . . 100- , ,

գ.) Պատրաստի գումար դրամոց. 3268- 74

Ընդ ամէնն 4668—74

Կ Ա Ր Գ Ա Ի Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ե

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՅ ԱՆԴԱՄՈՅ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՆԱՆ

37 Ապրիլ 1869 ամի մեր ինքերոյ ստաւադրեալքս Անդամք Մարդասիրական Ընկերութեան Հայոց Նոր Նախիջևանի Ժողովեալ ի միասին վերահասու ընելոյ Ընկերութեան 1869 տարւոյն մէջ ունեցած մըտից և ծախուց հաշւոյն, գտաք նախ որ ընկերութեան մատեանները զործադրուած են Հոգաբարձուաց Խորհրդարանին ձեռօք օրինաւոր եղանակաւ ըստ կարգին, և երկրորդ տասն տոմսակներն առաջին ներքին փոխա-

ռինութեան ի դուար 1300 ուրբիաց արծ., մի պանքական պիլէթն ի դուար 100 ուրբիաց արծ. և պատրաստի գումարն 3268 ուրբի 74 կոպ. արծ.: ամբողջ կը գտնուին ընկերութեան զանձապահին մօտ: Կարգաւորեց աք. նախ, որովհետեւ ըստ զօրութեան Կանոնադրութեան Ընկերութեանս առձեռն հարկաւոր դրամադրուին կրկաղմեն հիմնական և պատրաստական դրամադրիոց չորս մասին երեք մասն, և թէ անցեալ 1868 ամին մէջ զոյցացած ի տարեկան բաժանորդագրնոց անդամոց, կամաւոր նուիրանաց, տոկոսեաց հիմնական և պատրաստական դրամադրիոց 947 ուրբի 80 կ. արծ. դրամոց գումարէն ծախուել է ժառանգաւորաց դպրոցին և Խորհրդարանի կառավարութեան համար 499 ու 16 կ. արծ., ուստի առաջարկել Հոգաբարձական Խորհրդարանին որ ներկայ տարւոյս մէջ նոյնպիսի ծախուց համար ի գործ դնէ մնացեալ 211 ու 76 կէս կ. արծ. և ներկայ տարւոյս մէջ զոյանալու հիմնական և պատրաստական դրամադրիոց տոկոսեաց և անդամոց բաժանորդագրնոց չորս մասին երեք մասը: Երկրորդ՝ մեծարոյ պարոնայց բժիշկ Յովհաննէս Մինասեան Պէրպէրեանց, մահմետիկ Վարապետի Շլթեանց, Գէորգայ Գոռօղլուեանց և Յովհաննէս Նաւուսեան Սահրատեանց ազգասիրական զգացմանց և նուիրագործութեանց համար յայտնել նոցա լիուր շնորհակալութիւն: Երրորդ՝ համաձայն ԺԲ. յօդուածոյ Կանոնադրութեան Ընկերութեան այս կարգաւորութիւնը և 1868 ամի տարեկան հաշիւը տալ տպել վասն ընդհանուր տեղեկութեան:

(Արարատ)

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԱՆՁԵԼՕ

(Շարունակութիւն և վերջ.)

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

Տիգր. ՌՕՏՈՒՅՕ, ԿԱՏԱՐԻՆԷ, Հիւ անկողնումը ծածկած:

Տիգր. Էդ գուք էք, Ռօտօլիօ, առաւել լաւ. ես կամենում էի խօսել ձեզ հետ, լսեցէք:

ՌՕՏ. Ես ինքս նամանապէս ունիմ ձեզ հետ խօսելու և դուք պէտք է լսէք ինձ, արիկին:

Տիգր. Ռօտօլիօ:

ՌՕՏ. Մէնակ էք, Տիկին:

ՏԻՁԲ. Մէնակ եմ:

ՌՕՏ. Էրամայեցէք որ ոչ ոք ներս չմտնի:

ՏԻՁԲ. Էրամայած է արդէն:

ՌՕՏ. Ներեցէք, որ էս երկու դռները կողպեմ:

(Կողպում է բանալիքով երկու դռները)

ՏԻՁԲ. Ապտուսում եմ ի՞նչ էք ասելու:

ՌՕՏ. Որ տեղից էք գալիս ինչու էք էդպէս դռնաթափ. ի՞նչ էք արել էս օր. պատասխան տուէք: Ի՞նչ էն դործել ձեր ձեռքերը էս օր. ասացէք, ի՞նչ տեղ էք անցկացրել էս օրուայ զգուշ ժամերը, ասացէք: Չէ՞ մի՛ ասէք. ես ինքս կասեմ: Մի համարձակուի՛ր պատասխան տալ. ես գիտեմ բոլորը: Ասում եմ որ ես գիտեմ ամենը: Տեսնում էք որ բոլոր ձեր դործածք ինձ յայտնի է. տիկին. Գաֆնէն էնտեղ էր երկու քայլաչափ բաժանուած ձեզանից աղօթարանի դռնովը, նա էնտեղ էր և տեսել է բոլորը ու լսել է. նա էնտեղ էր ձեռքանից մօտ. լսեց և տեսաւ բոլորը: Մինչև անգամ այն ձեր արտասանած խօսքերը. Պատեստան ասել է. ես չունիմ թոյն. դուք պատասխանել էք. ես ունիմ, ունիմ, ունիմ. հասկանում էք: Ասացէ՛ք. ասել էք թէ էէ: Սուտ ասացէ՛ք տեսնեմ, ինչպէս էք ասում: Հա՛, դուք թոյն ունիք. շատ լավ. իսկ ես դանակ ունեմ. (Հանում է դանակը):

ՏԻՁԲ. Ռօտօլթօ . . . :

ՌՕՏ. Բառորդ ժամ է մնում ձեզ մեռնելու. տեսէք ձեր պատրաստութիւնը, տիկին:

ՏԻՁԲ. Ինչպէ՛ս. ինձ սպանում էք, ո՛հ. ինչ գեղեցիկ միտք: Ուզում էք ինձ սպանել ինքներդ իսկոյն, առանց սպասելու, առանց հաւատարմութեան: Եւ էդպէս հեշտ էք վրձնում էդպիսի դործը: Գրանից լաւ հատուտուցումն չէիք տալ ինձ: Դուք սպանում էք ինձ ուրիշ կնիկարմատի համար: Ո՛վ Ռօտօլթօ. ուրեմն ճշմարիտ է, ասացէք ձեր բերանով. որ դուք ինձ երբէք չէք սիրել:

ՌՕՏ. Երբէք . . . :

ՏԻՁԲ. Ողորմելի՛, էդ խօսքն է հէնց ինձ սպանում արդէն. քո դանակը միայն կարող է վերջ տալ:

ՌՕՏ. Սիրելի քեզ. չէ՛. երբէք չեմ սիրել, երբէք չեմ մօտենել. փառք Աստուծոյ որ կարող եմ դրանով պարծենալ: Միայն մեղքս դալուց էի քնքոյշ վարվում քեզ հետ, ուրիշ ոչինչ:

ՏԻՁԲ. Անշնորհակալ: Մէկ խօսք էլի. իսկ նրան, ասա՛, նրան սիրում էիք:

ՌՕՏ. Նրան, սիրում էի ես նրան: Լսիր ողորմելի, որովհետեւ էս քո վերջին ժամն է: Սիրում էի ես նրան, սիրում էի անարատ, սուրբ, հրեշտակային, աստուածային սիրով, էն կինն էր իմ խաչելութիւնս, իմ կեանքս, իմ արիւնս, իմ հարստութիւնս, իմ ուրախութիւնս, իմ մտածմունքս, իմ աչքիս լոյսը. ասէ՛ք ինչպէս էի ես նրան սիրում:

ՏԻՁԲ. Ուրեմն շատ լաւ եմ արել:

ՌՕՏ. Շատ լաւ ես արել:

ՏԻՁԲ. Շատ լաւ եմ արել. միայն ասա՛, զիտե՛ս հաստատութիւն ինչ եմ արել:

ՌՕՏ. Չգիտեմ հաստատութիւն. տես էս երկրորդ անգամն է որ ասում ես: Իսկ ես կըրկնում եմ որ Գաֆնէն և նորա ասածները դեռ ականջումս են: — Պարոն. իմ պարոն. երեքիցը աւել ոչ ոք չկար օթախումը. նա էր. Պատեստան և մէկ կին. զարհուրելի կին. որին Պատեստան Տիգրէ էր կանչում. պարոն, երկու ժամ երկու ամբողջ ժամ խեղճը խնդրում էր. որ բաշխեն կեանքը: — Դու խնդրում էիր որ կեանքդ բաշխեն քեզ. իմ հոգոյս սիրեկան Կատարինէ. աղաչում էիր չորս ծնկներով վերայ, ձեռներդ խաչած, նրանց ոտները ընկնելով և նրանք չէին խղճում: — Եւ թոյնը էն Տիգրէ անունով կինը զնաց դտաւ. և դու էր անում խեղճ աղջիկ պարոնին խմելու. և խեղճը մեռաւ. պարոն, էն հրէշ-Տիգրէ բերեց և խմացրեց նրան թոյնը: — Ի՞նչ արիք մարմինը, տիկին: — Ահա՛ ինչ արաւ Տիգրէ: — Հիմա էլ կը հարցնէ՛ք թէ զիտեմ հաստատութիւն (հանելով կուրծքից մէկ թաշկինակ). էս թաշկինակը ես զրտայ Կատարինի մօտ. ումն է, ասացէք ձերն է. (ցոյց տալով) էս խաչը որ ձեզ մօտ է, ումն է, նրանն է: Եւ ես հաստատութիւն ասում ես: Ուրեմն, խնդրեցէք, լաց եղէ՛ք, բղաւեցէք, աղաչեցէք, արէք միևնոյնը ինչ որ նա է արել, և վերջացնենք:

ՏԻՁԲ. Ռօտօլթօ . . . :

ՌՕՏ. Ի՞նչ կարող էք ասել ձեզ արդարացնելու համար: Շուտով ասացէ՛ք, շուտով:

ՏԻՁԲ. Ոչինչ Ռօտօլթօ. բոլորը, ինչ որ ձեզ ասել են, ճշմարիտ է, հաւատաւ բոլորին. շատ յարմար ժամանակ եկար, Ռօտօլթօ. ես ուզում էի մեռնել: Եւ մէկ հնարք էի մտածում թէ ինչպէս մեռնեմ քո կողքին, քո ոտիդ տակը. իսկ մեռնել քո ձեռքից, ո՛հ ես չէի համարձակվել յուսալ թէ մինչև էդ աստիճանը կարող եմ բաղդաւոր

լինել: Մեռնել քո ձեռքից, ո՛հ կարելի է էն ժամանակ ես քո գիրկդ ընկնեմ. շնորհակալ եմ քեզանից դոնեայ, ես հաստատութիւն կարող եմ ասել, որ դու կը լսես իմ վերջին շունչս. ինչքան որ չկամենայիր պէտք է տեսնես: Տեսնում ես, որ կեանքս էլ ինձ հարկաւոր չէ: Դու ինձ չես սիրում. ուրեմն սպանիր: Միայն էդքանը դու կարող ես անել ներկայումս ինձ համար, իմ Ռօտօլթօ: Դու ինքդ կամեցար էդպէս և ես շնորհակալ եմ:

ՌՕՏ. Տիկին:

ՏԻՁԲ. Խօսում եմ. լսիր. լսիր փոքր ինչ ժամանակ միայն: Ես միշտ խղճալու եմ եղել և չը կարծես թէ էս միայն լեզուով եմ ասում, այլ ուղիղ իմ խեղճ տանջուած սրտիցս են դուրս գալիս էս խօսքերը: Թէև մեղախիսներին չեն խղճում, շատ սխալվում են. որովհետեւ չը գիտեն թէ ինչքան բարեգործութիւն և քաջութիւն կայ մեզ պիսիներին մէջ: Կարծում ես թէ կեանքը ինձ համար բաղդաւորութիւն է: Մէկ մտածիր, որ ես երեխայութիւնիցս աղքատութեան եմ սովորել: Եւ չնայելով դրան տանջեց տառեկան հասակումս մնացել եմ կարօտ մէկ կտոր հացի. էդպիսի դրութիւնից հանել են ինձ մեծամեծները: Մէկ ցեխից դուրս եմ եկել. ուրիշ աւելի խորը ցեխն ընկել: Կամ պէտք է սովից մեռնէի կամ պոռնկութեան ետեւից ընկնէի: Խորհուրդ տուողները միշտ կասեն. Մեռիր սովածութիւնից. իսկ անունդ լաւ. պահիր. եթէ պատասխանում եմ թէ էլ ուժ չկայ, թէ դադրել եմ. լոող չկայ, միշտ միևնոյնը կը լսես. զնա՛, Հա՛. միայն մեծամեծների, ազնուականների և հարուստների կանանց են խղճում: Թէ նրաց լացը տեսնել կը խղճան. թէ նրանք լրբութիւն կամ վատութիւն անեն, կը ներեն, ու այնու ամենայնիւ նրանք էլի դանդաղում են: Իսկ մեզ համար ամէն բանը շատ է: Ամէն բանում մեզ են զրպարտում և արհամարում. խեղճ կինարմատ, տա՛ր էդ ամէնքին, շարունակիր ճանապարհդ. ինչ ունես դանդաղաւելու: Դու տեսնում ես, որ բոլորը քեզ ընդդէմ են: Եւ մի՞թէ տանջանքի համար չես ստեղծած դու. ողորմելի պոռնիկ: Եւ էսպիսի դրութեան մէջ, Ռօտօլթօ, միթէ չես հասկանում, որ ինձ մէկ էնպիսի հոգի էր հարկաւոր, որ հասկանար: Եթէ չը պատահէր էնպիսի մէկը, որ սիրէր, ապա ի՞նչ կը լինէի ես յիրաւի: Էս բոլորը

ես նրա համար չեմ ասում քեզ, որ խղճմանք գցեմ սրտիդ մէջ, չէ. ինչո՞ւ է հարկաւոր, ամէն բան վերջացել է արդէն: Իսկ ես սիրում եմ քեզ: Եւ եթէ ինչպէս է սիրել քեզ էս խեղճ կինարմատը, դու կարող ես իմանալ միայն իմ մահիցս յետոյ. երբ ես էլ աշխարհքիս երեսին չեմ լինիլ: Ասա խնդրեմ, էս վեց ամիս է, ինչ ես քեզ ճանաչում եմ. էնպէս չէ, վեց ամիս է. ինչ քո մոտիկ տալդ ես ինձ կեանք եմ շինել, քո ժպիտդ իմ ուրախութիւնս, քո շունչդ իմ հոգիս, և մտածիր, որ էդ վեց ամսուայ մէջ իմ կեանքիս հարկաւոր մտածմունքը միշտ էն է եղել, որ դու սիրես ինձ: Քեզ յայտնի է, թէ ինչքան ձանձրացնում էի քեզ, վախենալով որ չլինի թէ ուրիշին սիրում լինես դու, հազար և մէկ դող էր ընկնում ջանս. հիմա հասկացոյց բոլորը և հրաժարվում եմ ամէն բանից, դու մեղաւոր չես դրանում, ինձ յայտնի է, որ եօթը տարի է, ինչ քո ուշք ու միտքը էն կնկայ ետեւիցն է եղել, իսկ ես քեզ համար մէկ զբաղմունքի պէս, մէկ ժամանակ անցկացնելու համար բան եմ եղել. էդ շատ հասարակ բան է. և ես քեզ չեմ մեղադրում. ինչ անէի, ասա խնդրեմ. քեզ տեսնեմ ուրիշին սիրելիս, և ապրեմ առանց քո սիրոյն, ես չեմ կարող. վերջապէս հարկաւոր է մէկ բանով շունչ առնել, ես քեզմով էի շունչ քաշում, տես, դու ինձ լսել անգամ չես կամենում. մի՞թէ մեծ ծանրութիւն է քեզ համար իմ խօսելս: Ճշմարիտ որ էնքան քանքաղդ եմ ես, որ տեսնողը անշուշտ կը խղճար ինձ:

ՌՕՏ. Եթէ ես զիտեմ հաստատը. Պօտեստան գնում է բերելու չորս ոստիկաններ և էդ միջոցումը դու ծածուկ էնպիսի սարսափելի խօսքեր ես ասում խեղճին, որ նա ընդունում է տուած թոյնդ, տիկին. տիկին. ասա ո՞ւր է կատարինան, պատասխան տո՛ւր. ճշմարիտ է որ դու ես նրա սպանողը, դու ես նրա թունաւորողը, ո՞ւր է նա. գիտես որ իմ կեանքիս մէջ միայն նրան եմ սիրել. Տիկին. նրան, նրան. լսում ես, նրան եմ միայն սիրել:

ՏԻՋԲ. Նրան. նրան, աւելորդ է ինձ դաշոյնի հարուած. դանակի հարուածը հեղք է, (ցոյց տալով Ռօտօլֆի դանակը) Խղճա՛, տո՛ւր վերջին հարուածը դրանով:

ՌՕՏ. Ո՛ւր է կատարինէն, որին միայն եմ սիրում ես, ո՞ւր է նա, իմ միակ սիրածս:

ՏԻՋԲ. Ո՛հ ուրեմն դու չե՞ս խղճում ինձ,

դու քրքրում ես իմ սիրտս, ուրեմն լսիր, ասում եմ ես այն կնկան, լսում ես, ասում եմ, ճշմարիտ են ասել քեզ, ես առայ իմ վրէժը, թունաւորեցի նրան և ես եմ նորա սպանողը:

ՌՕՏ. Ո՛հ, խոստովանում ես, դու ինքդ ես ասում. երկինքը վիայ որ դու պարծենում ես դրանով, խեղճ ողորմելի:

ՏԻՋԲ. Հա, և էդ արածս ես պատրաստ եմ կրկնելու. խփիր:

ՌՕՏ. (Սաստիկ ձայնով) Տիկին...

ՏԻՋԲ. Սպանեցի նրան ասում եմ, տուր ուրեմն հարուածդ:

ՌՕՏ. Թշուա՛ւ. (Խփում է դանակով):

ՏԻՋԲ. (Վեր է ընկնում) ուղիղ սրտով. իսկ սրտիս խիեցիր. լաւ արիր Ռօտօլֆօ, իմ Ռօտօլֆօ, տո՛ւր ինձ ձեռք, (առնում է ձեռք և համբուրում է) շնորհակալ եմ. դու ինձ ազատեցիր, թող ձեռք ձեռքումս լինի, ես ոչինչ վատութիւն չեմ ուզում անել քեզ, իմ հոգի Ռօտօլֆօ, դու ինքդ քեզ չէիր ճանաչում, երբ դու ներս մտար այստեղ, իսկ էն խօսքերիցդ յետոյ, որ դու ասացիր. քառորդ ժամ միայն ժամանակ ունես ապրելու, դանակդ հանելով. ես էլ չէի կարող ապրել: Այժմ երբ ես մեռնում եմ արդէն, քաղցրացիր, մէկ խղճա՛, մի բարի խօսք ասա ինձ, լաւ կանես որ խղճաս ինձ:

ՌՕՏ. Տիկին...

ՏԻՋԲ. Մէկ քաղցր խօսք չե՞ս ուզում ասել. (ձայն է լսվում վարագոյրների ետեւից):

ԿԱՏ. Ես հրտեղ եմ, Ռօտօլֆօ:

ՌՕՏ. Ինչ եմ լսում, էս ո՞ւմ ձայնն է. (յետ է դառնում և տեսնում է սպիտակ շորով կատարինէին, որ վարագոյր ներք յետ է քաշում):

ԿԱՏ. Ռօտօլֆօ.

ՌՕՏ. (Վազում է և գրկում է նրան), կատարինէ՛, կատարինէ՛, տէր իմ Աստուած. դու էստե՛ղ ես, կենդանի, արդարադատ երկինք, էս ինչ եմ տեսնում. (դառնալով դէպի Տիգր) Ա՛խ ի՞նչ արի:

ՏԻՋԲ. (Դառնալով դէպի նա ժպիտը երեսին) ոչինչ, դու ոչինչ չես արել. էս բոլորը իմ արածս է. ես մեռնելի ուզում:

ՌՕՏ. կատարինէ՛, դու կենդանի ես, տէր իմ Աստուած, ո՞վ ազատեց քեզ:

ՏԻՋԲ. Ես ազատեցի քեզ համար, Ռօտօլֆօ:

ՌՕՏ. Տիգր. օգնեցէք. ո՛հ, թշուառ եմ ես, թշուառ:

ՏԻՋԲ. Չէ. օգնութիւն կանչելը ՚իզուր է. ես ինձ լաւ եմ զգում, շնորհակալ եմ, մի տրտմիր, ուրախ կ'աց և էնպէս կարծիր թէ ես չեմ ծնած բնաւին: Ես չեմ կամենում, որ դու նեղանաս, ես զիտեմ, որ դու բաւական կը լինես: Ես խաբեցի Պօտեստային և թոյնի տեղ քնելու դեղ տուի, բոլոր աշխարհքը դրան մեռած է համարում: Իսկ դա քնած էր միայն: Դուրսը պատրաստ են ձիաները, և տղամարդու շորերն դրա համար. դնացէք էս բոպէիս: Երեք ժամու մէջ դուք Վենետիկի սահմանից դուրս կը լինիք: Բաղդաւոր եղէք. դա ազատուած է: Դա մեռած է Պօտեստայի համար և կենդանի քեզ համար: Հաւանումես արածս, ասա՛:

ՌՕՏ. Կատարինէ՛, Տիգր. (Չորումէ նա յելով մեռնող Տիգրին):

ՏԻՋԲ. (ձայնը կտրուելով) Ես մեռնում եմ. իսկ դու երբեմն միտդ կը բերես ինձ. էնպէս չէ. և կասես, ինչ կուզէ լինի, բայց էլի բարի աղջիկ էր էն խեղճ Տիգրը, ո՛հ էդ խօսքերը կ'ուրախացնեն ինձ գերեզմանիս մէջ: Մնաք բարով. Տիկին. թոյլ տուէք ինձ մէկ անգամ էլ դրան իմ Ռօտօլֆօ անուանել: Մնաս բարով, իմ Ռօտօլֆօ: Ես բոպէիս ճանապարհ ընկէք: Ես մեռնում եմ: Ապրեցէք, օրհնում եմ քեզ... (մեռնում է):

Թարգմանեց Դեդրֆ Չճշէտնյ

Արդիւնաւոր ասպարէզ.

Չմեռուայ վերջնալոյսը ամէն տեղ միակերպ և տխուր է. բայց աւելի աննկատելի անց է կենում ուրախ ընտանիքի մէջ, հուացող ինքնաեռի առաջը, կամ կրակարանի առաջը խտակ և յարմար սենեակումը: Հէնց էս յարմարութիւնները պակաս էին իմ մութ և խոնաւ սենեակս կենդանացնելու համար, որնոր գտնվում էր բազմապարկ տան տանիքումը:

Արդէն կէս օր է, բայց ես նստած եմ ամենեւին միջնումը: Չորս կողմը ոչինչ չէ երևում և ոչ էլ լսվում: Տխուր սենեակումը ինքնաեռը շուրջ է, անկիւնումը թխթխեցնում է մուկը, ժամանակից և խոնաւութենից փտած պատի թղթի տապից լսվում է քանդվող ծեփերի ձայնը:

Դուրսը երեւի շատ ցուրտ է, որովհետեւ իմ սեպհական պատուհանս ծածկած է թանձր սառուցով և սառած ձիւնով. և ես

դողդում եմ, ինչպէս տենդի մէջ, թէ եւ իմ վրայ, բայց տակի շորիցս, ծածկած ունեմ վերարկու, որնոր փոխարինում է ինձ տանը, դուրսը հաքնելու անպէտք լինելով, թէ խաւար եւ թէ ծածկոց: Բայց առաւօտեան աւաց տանտիկինս. որ եղանակը այսօր շատ գեղեցիկ է: Չկայ տանը հինգ աստիճան ցուրտ էլ. էնդուր էլ իմ սենեակս չտաքայրեց, բայց ես մրսում եմ: Մարմինս մրսում է. ամէն շունչ քաշելիս բերանիցս դուրս է գալի թանձր գոլորշի: Նամու թիւնը գրգռում է ուրեք ներս եւ ցաւեցնում է զլուս: Մտքերս խառնվում են եւ այս խառնուրդի մէջ երեւում են երբէքն ծանօթ լոյս ստուերներ եւ երբէքն մութը եւ չարագուշակ տեսիլներ: Եւ ահա պատի ետեւից խփեց երեք ժամը: Սրահումը լավեցաւ տանտիկնոջ մաշիկների ծանօթ ձայնը, յետոյ ինքնատեղի ծխանիքը, յետոյ միւսնոյն մաշիկների ձայնը, բայց աւելի եւ աւելի յաճախ ու ծանր, այնպէս որ իմ թէամանա շարժ եկաւ դարանի վերայ:

— Այս դուք էք Դարաֆէկեֆնա, բղաւեցի ես քանի կարելի էր քաղցրութեամբ եւ յարգանքով:

— Այո՛ւ
— Տաք բան տուր, շատ ստուեցայ: — Ես ցածրացրի ձայնս մի աստիճան:

— Բայց չայ ունիս:
— Ոչ, պատասխանեցի ես աւելի ցածր ձայնով:

— Ի՞նչ փող:
— Ինչ էլ չունիմ, միմնջացի ես տխուր ձայնով:

Օ՛խ. օխ. կորած է քո փուխը, հաւատացիր, որ կորած է:

Տանտիկինը անհետացաւ, օխ քաշելով իմ կորստեանս վրայ: Ես մտածում էի, որ յիրաւի չքացածեմ եւ թէ իցն էլ պէտք է ձեռք վեր առնեմ: Սիրտս ցաւեցաւ, անհաշտ ստոմաքս աւելի սկսաւ վրդովել: Ես ուզում էի պարկեւ անկողնին մէջ, որ տաքացնեմ իմ սառած անդամներս: Բայց յանկարծ (ո՛հ բարեբար բաղտ) մտնում է չաւտուածուհին (այսպէս երեւեցաւ ինձ տանտիկինս) արեգակի լոյսով այսինքն մի կոոր ճրաքի մոմ մէկ ձեռքին, եւ մէկ բաժակ թէյ ու կոոր հաց միւս ձեռքին, որ ինձ յանկարծ, ինչպէս մագնիս, դուրս քաշեց անկողնիցս:

— Դուք, հաւատա, որ ինձի շատ փայփայում էք, Դարաֆէկեֆնա, ասացի ես, կուտալով թէյի առաջին կաթիլը:

— Մի՞թէ սատակել կթողնեմ քեզ:

— Հա՛խչ է: Գոնէ ցաւը չէր չարչարիլ, թէ չէ, կարծես նա վերջ չունի. փողը տանից չեն ուղարկում, տեղն էլ. դեռ ես չեն տալիս:

— Յայտնի բան է, տեղը ինքը իրան չի գալ: Աւելի լաւ կլինէր, որ դու փոխանակ կողքի վրայ պարկեւու եւ դարդակ գրեանքով պարապելու, մարդկերանց մէջ պտտէիր եւ այն ժամանակ տեղն էլ վաղուց կ'գտնէիր:

— Հա, ի՞նչպէս պտտեմ մարդոց մէջ. հաւատա՞ չեմ իմանում:

— Ինչ է որ չես իմանում, բայց ասում ես թէ բոլոր դիտութիւնները անց ես կացել: Ահա մէկ տարի առաջ ես ունէի մի կենող, նա շատ հմուտ էր այդ մասին: Մէկ օր իրայ համար ճանապարհ բաց արաւ, եւ հիմակ տես, ինչպէս է ապրում:

— Երեւի, ձեռք է ունեցել նա:

— Իհարկ է ձեռք կունենար: Առանց ձեռքի խօ չէր լինի. իսկ ուրիշ քեզ պէս նա էլ ոչինչ չունէր:

— Ապա, ինձ հասկացրու, ի՞նչ անեմ: Գուցէ թէ որ բանը շինուի, եւ այն ժամանակ . . . Ես քեզ կ'բաղտաւորեմ: Ես կ'պատկուեմ քեզ վրայ:

Դարաֆէկեֆնան կարմրեցաւ: Երեսից անց կացաւ խորշոմութիւնը եւ երեւեցան մութ նշաններ. աչքերը Լքցուեցան, գլխի ծածկոցը ծռուեցաւ եւ տեսնուեցան քառասանմեայ օրիորդի սպիտակ մաշերը:

— Ես աւելի լաւ կ'պատմեմ քեզ, ինչպէս նա գործը շինեց ամէն դիտութիւնից լաւ:

Դարաֆէկեֆնան մօտեցաւ ինձ մօտ, մոմի ծայրը շինեց, եւ սկսաւ. «Մէկ տարի առաջ, շինվեցաւ այս տունը թէ չէ, բնակեցաւ այս մերձակայ սենեակումը մէկ եկող, ամիսը երեք մանէթով. նա էլ քեզպէս երիտասարդ էր եւ եկել էր տեղ գտնելու: Առաջ երեւի պանդոկում կենում էր, բայց յետոյ, երբ այնտեղ գրպանը դարդակեցին, նա այստեղ եկաւ:

Կենում էր նա առաջին ժամանակները հանդարտ, բոլորը ինչպէս դուն, գրեանք էր կարդում. միայն սենեակի համար փողը տալիս էր իրայ ժամանակին. եւ ճաշը ուտում էր տանը. փող էլ տանիցը ուղարկում էին, բայց շատ քիչ. երեւի նորա ծնողքը իրանք եւս աղքատ էին: Կացաւ նա իմ տանը այսպէս գրեթէ կէս տարի: Յանկարծ իմ կենողը սկսաւ կորչել տանիցը երկու երեք օրով. գալիս է տուն ուշ, բայց իրայ կերպարանքով: Ինձ չէր պատահում հարցնել, որտեղ եւ ուր էր, քանի որ ինչպէս ասում էին, «կորցնում էր իր փողը»:

Րով. գալիս է տուն ուշ, բայց իրայ կերպարանքով: Ինձ չէր պատահում հարցնել, որտեղ եւ ուր էր, քանի որ ինչպէս ասում էին, «կորցնում էր իր փողը»:

«Մէկ անգամ պատահեցաւ նրան, որ չորս օր տանը չէր: Հինգերորդ օրը գալիս է տուն, եւ ոչ էլ մէնակ. այլ մէկ աղջկայ հետ, եւ որտեղ էր ճանկել նա սրան, չգիտեմ — երեւի Նեփոկի վերայ, միայն նա էր զրուստ թաղուհի:

Գեղեցիկ, կարմրագոյն, բարձրահասակ ու հաղած մեաքսէ եւ թաւիշեայ շորի ծայրը երեք արշին ետեւից թրեվում էր, գլխարկը առաջին տեսակից, ժամացոյցը ոսկէ շղթայով, ձեռնոցներ, հովանոց, մուֆտէն — մէկ խօսքով թաղուհի էր նկարած: Մտաւ ներս ուրախ առանց զգուշելու մեր սենեակի ցեխից եւ կեղտից: Կենողը վաղեց ինձ մօտ (կոստանտին Պետրովիչ էր նրա անունը) տուեց տան մանէթանոց, եւ ասաց «բեր շուտով սուրճ, սեր, պաքսիմատ, մէկ շիշ Գոնի գինի պորտեր, զարեջուր, լիմոնաւիշ, քաղցրեղէն, երշիկ, եւ ուրիշ բաներ, միայն կարդադիր որքան կարելի է լաւ եւ ճշգրութեամբ: . . . Ես հոգսի մէջ ընկայ. չորս թէ հինգ անգամ վաղեցի բան գնելու համար:

Դրացիիցս վեր առայ լաւ թէաման. ինքնանուր դրի, սեղանը պատրաստեցի: Բայց նրանք, զի փ սիրահարական բաներ էին խօսում եւ էնպէս անամթ էին, որ ինձից էլ չէին քաշվում: . . . Հա, մտածում էի ես. քեզ խնդրեցի, Կոստանտին Պետրովիչ, դա քեզ կ'հուպ տայ: Ես հասկացայ թէ նա ինչ թաղուհի է: . . . Սկսան սուրճը խմել: Ինձ էլ իրանց հետ նստեցրին — եւ ես էլ կառավարում էի ինչպէս կ'պատկանի տանտիկնոջ:

Սուրճի ժամանակ հիւրը խմեց գրեթէ մէկ շիշ գինին, եւ ինչպէս խմում էր. առանց հանգստանալու ինչպէս մի կօշկակար, — զարմանում էի ես: Կոստանտին Պետրովիչն էլ, իհարկէ, որ յետ չէր մնում, եւ էլ այստեղ, խոստովանվում եմ, մեղանչեցի. մէկ երկու բաժակ կոնժեցի:

Այս լաւ գուարձութիւն էր. այսպիսի բան չէի տեսել կենեքումս:

Յետոյ ես բոլորը հաւաքեցի սեղանից. բայցի զինից եւ քաղցրեղէնից, եւ գնացի խոհանոցը. նորա իմ ետեւից դռները կողպեցին. թէ եւ մէկ քիչ զլուսս բրբռում էր, բայց էլի չմոռացայ հին սովորութեամբս տեղանջ դրան ձեղքին դնել. լուռ եմ:

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍԲ.

«—Դու Սաշկա՛. լաւ հասկացիր, առում էր նա. թէ որ դործս յաջողի — հերիք չէ որ ես կ'հատուցանեմ, այլ և ոչ մի ժամանակ ես քեզանից չեմ բաժանուիլ: Գործ դիր բոլոր քո հնարը, դու չափազանց համարձակ կ'ին ես և դրաւիչ, յաղթութիւն կարելի է սպասել:

«—Բայց թէ որ խաբես, հարցրեց նա խորամանկութեամբ, — խօ ձեզ վրայ յոյս դնել չէ կարելի. ես լաւ կ'ճանաչեմ ձեզ ամենքիդ:

«—Ի՞նչպէս կարելի է խաբել, դորա մասին դու չես համարձակուիլ մտածել էլ, առաջինը որ ես կ'լինէի այն ժամանակ անպիտան մարդ, բայց երկրորդը — դու միշտ կարող ես խաբէութիւնս բանալ. . . . :

«—Ղորդ, բաս ես էլ չեմ մնում առանց ապահովութեան: Բացատրիր էլ քո միտքդ, թէ չէ, կ'մոռանամ — մանաւանդ հարած ժամանակս:

«—Տեսնում ես դու, այն տեղը, որնոր ես ուղղում եմ ստանալ, կախուած է մէկ ծերունիից, որնոր զարմանալի վաւաշոտ մարդ է, քեզպէս զեղեցիկ կնիկներ և թէ քոյրերի անձնական խնդիրքով շատերը նրանից տեղ ստացել են. դու ինձ համար իբրեւ քո քրոջորդու համար կ'խնդրես, հասկանում ես:

«—Հասկանում եմ. յետոյ:

«—Կ'վերառնես ինձանից բոլոր վկայադիրներս և պատրաստ խնդիրքս տեղի համար, և կերթաս նորա դրասենեակը: Խնդիր քաղցրութեամբ, լաց եղիր, թէ որ հարկաւոր լինի, և երբ որ ծերը կ'փափկի, դու նրան կտաս խնդիրքը և վկայադիրները. . . և դործը կ'վերջանայ: Միւս օրը ես կ'գամ քեզ մօտ շնորհակալութեան համար: Հասկանում ես:

«—Այստեղ դժուարին ոչինչ չկայ, այդպիսի դործերը հեշտ է ինձ համար: Բեր Դոնի դինի:

«Երկար ժամանակ խմում էին և ուրախանում: Միւս օր մէկ ժամին թէ երկուսին տարաւ նա զանազան թղթեր, և դնաց լաւ ձի լծած կառքով: Կոստանտին Պետրովիչը բոլոր օրը շատ անհանգստութեան մէջ էր: Ո'րտեղ է քեջը. ման է դալն սենեակումը մտածմունքի մէջ, ամէն բոլոր վաղըմ է պատուհանի մօտ, երբեմն ուրախանում է և երբեմն մրմնջում, «կամ ակտ կամ բաղտ: Թէ չի յաջողիլ, կերթամ այս

անպիտան Պետերբուրգից . . . » Երեկոյեան ժամը ութին եկաւ նա վերջապէս, և ինչէք կարծում, իրան դեներալի կառքով: Ահա ինչպէս դործը շինեց:

Բնակողը ուրախութիւնից դժվեցաւ, գրեթէ մինչև առաստաղն թռչում էր: Ինձ, պառաւիս վզին էլ էր փաթաթվում և ուղղում էր համբուրել անամօթը: . . .

«—Ապա, սիրելի, քսակդ բաց արա՛, բերել տո՛ւր շամպանեան դինին, ասաց նա, շնորհաւորենք քո արդիւնաւոր պաշտօնդ:

«Այն դիշերը ինձ շատ չարչարեցին: Ամէն բոլոր վաղըմ էի կամ մրքեղենի խանութը կամ գինեատուն, կամ ծխախոտի — շապիկս թաց եղաւ, ոտներս ծալվում էին: Ես էլ բաւական կերայ և խմեցի — կարծես միայն թռչունի կաթ էր պակաս:

«Այսպէս նոքա միւս օր վերջացրին: Նորան տուն լաւ տեղ, նա էլ առանց վշտի չմնաց և ապրում են նոքա հիմակ, որ տեղ որ Մորսկոյի վերայ, ինչպէս պարոններ: Իսկ ես հին սովորութեամբ շուտ շուտ դրնում էի նոյա մօտ: Ինձ էլ լաւ տեղ էին տալիս — բայց ես ծերութեանս ժամանակ ծառայութեամբ ապրել չէի կամենում:

«Ահա ինչպէս ուրիշները դործերը շինում են: Դուն էլ, Միքայէլ Միքայէլիչ, խելք բանացրո՛ւ, տեղ կգանես — շատ կարելի է աւելի լաւ պաշտօն: Տանտիկինը վերջացրեց իր խօսքը խրատելով: — Ո՛չ, Կաշաֆէէֆա, այդպիսի ճանապարհով մարդ դառնալ չարժէ: Աւելի լաւ կ'սպասեմ էլի մէկ ամիս, և այն ժամանակ տեսնենք, ինչ Աստուած կըտայ, և եթէ կ'հասնեմ նպատակիս, սա կը լինի աւելի հաստատ և ազնիւ:

Տանտիկինը գլուխը շարժ տուեց և զընաց քնելու:

Մոմը վերջացաւ: Ես էլ կուճ դալով վեր ընկայ սառը և չոր անկողնիս մէջ և շուտով քնեցայ, լսելով ճարձի երգը, մկների առամներ և կրճարը և պատի ծեփի թափուելու ձայնը:

Այս տարի ամառային միջոցում մեծ պ. Սուրը իր հոյակապ ցիրքը Թիֆլիզի հասարակութեան համար զուարճութեան և բաւականութեան տեղ էր շինել: Եւ որովհետեւ Թիֆլիզի հասարակութեան նշանաւոր մասը Հայ է, ուստի և իր շնորհակալութիւնը յայտնելու համար ու իր կողմից էլ մի որեւիցէ ծառայութիւն անել ցանկանալով հայ հասարակութեան պ. Սուրը ամսոյս 26-ին յանձն առաւ ներկայացումն տալու յօգուտ հայ ծխական դպրոցների: Պարտաւորութիւն ենք համարում մեզ յայտնելու պ. Սուրին և իր բոլոր խմբին շնորհակալութիւն նորա բարի ցանկութեան համար: Միայն չենք կարող լռել և ցաւելով չյայտնել, որ տեղւոյս հայ հասարակութիւնը շատ անտարբեր մնացել էր պ. Սուրի դէպի բարի ցանկութիւնը: Որովհետեւ նոյն օրը, ինչպէս վկայ եղանք, ցիրքը բոլորովին դատարկ էր, այնպէս որ հազիւ թէ ծախար ծածկվէր եկած արդիւնքով, և ահա այսպէս են ուշադրութիւն դարձնում մերոնք իրանց օգտի և դործքերի վերայ:

ՅԱՏԱՅՐԱՐՈՒԹԻՒՆ:

Ներսիսեան ազգային հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութիւնը յայտնում է, որ առաջիկայ սեպտեմբերի մէկից մինչև 10 նշանակվում է ժամանակ քննութեանց այն աշակերտի համար, որոնք կ'կամենան մտանել յիշեալ դպրոցը. ուստի և հրաւիրվում են թէ ծխական դպրոցների վարժապետները և թէ մասնաւոր անձինք, որ ներկայացնեն իրանց աշակերտներուն վերոյիշեալ ժամանակամիջոցում դպրոցը, առաւօտները ժամը 8-ից մինչև մի ժամը կեսօրից յետ:

Հրատարակիչ Հ. ԵՆՅԻԱՃԵԱՆՅ

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԵՕՆԵԱՆՅ.

Ի Տպարանի Հ. Ենֆիանեանց Ընկ.

Ի տան. Ձիթախանց.

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ АВГУСТА 30 1869 Г.
ТИФЛИСЬ.